



**ДО ЮВІЛЕЮ
АКАДЕМІКА НАМН УКРАЇНИ
ПРОФЕСОРА
ЮРІЯ ІВАНОВИЧА
ФЕЩЕНКА**

10 лютого 2024 року виповнилося 75 років від дня народження Фещенка Юрія Івановича, доктора медичних наук, професора, академіка Національної академії медичних наук України, Заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України, премій імені Ф. Г. Яновського та Кабінету Міністрів України, директора Державної установи «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології імені Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України».

Народився Юрій Іванович 10 лютого (за документами, 02 травня) 1949 року у місті Тальному Черкаської області в сім'ї службовців.

Його батьки Іван Григорович та Раїса Яківна Фещенки — ветерани Другої світової війни.

У школі був відмінником. У 1966 році закінчив Уманську середню школу № 2. У 1967 році він став студентом педіатричного факультету Київського медичного інституту імені акад. О. О. Богомольця, який з відзнакою закінчив у 1973 році.

Після закінчення медичного інституту був направлений на наукову роботу до Київського науково-дослідного інституту туберкульозу та грудної хірургії імені академіка

Ф. Г. Яновського, де працює з 1973 року. В 1977 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Клініко-імунологічні дослідження в комплексній діагностиці туберкульозу внутрішньогрудних лімфатичних вузлів у дітей і підлітків», а в 1988 році – докторську дисертацію на тему «Ендолімфатична антибіотикотерапія в комплексному лікуванні пульмонологічних хворих». У 1990 році Юрій Іванович отримав вчене звання професора.

У 1991 році Ю. І. Фещенко очолив Інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Академії медичних наук України та був призначений головним фахівцем МОЗ із фтизіатрії і пульмонології.

Перед Ю. І. Фещенком постали найважчі завдання за всі роки існування Інституту. Йому прийшлося працювати, по суті, в екстремальних умовах, адже після розпаду Радянського Союзу, виникла соціально-економічна криза, поновилася епідемія туберкульозу. До неї додалася епідемія ВІЛ-інфекції/СНІДу. Через нестачу антимікобактеріальних препаратів, хаотичне, неконтрольоване лікування хворих стрімко розвивалася хіміорезистентність мікобактерій туберкульозу. Якщо до цього була відома монорезистентність і полірезистентність, то тепер

з'явився мультирезистентний туберкульоз, туберкульоз із розширеною і навіть тотальною резистентністю мікобактерій туберкульозу до антимікобактеріальних препаратів.

Нині можна із впевненістю сказати, що завдяки зусиллям Юрія Івановича, його державницькій послідовності, широкій професійній обізнаності ряд ключових кризових ситуацій були багато в чому подолані. Інститут безупинно крокує вперед.

У 1994 році Ю. І. Фещенко став членом-кореспондентом, а в 1997 році — академіком Національної академії медичних наук України. Він підготував 35 докторів та кандидатів наук. Ним опубліковано близько 900 наукових праць, в тому числі близько 150 — в закордонних виданнях. Він є автором 49 монографій та 115 патентів, 45 методичних рекомендацій. Під його керівництвом закінчені 29 науково-дослідних робіт. Він неодноразово виступав з програмними науковими доповідями у різних країнах світу на багатьох наукових форумах, присвячених патології органів дихання.

Трудова діяльність Ю. І. Фещенко заслужено відзначена державними нагородами. Він отримав Державну премію України в галузі науки і техніки (10.12.1997 р.), почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України (30.12.1997 р.), нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (04.02.1999 р.), став лауреатом премії ім. Ф. Г. Яновського (15.03.2000 р.), відмічений орденом «За заслуги» II ступеня (02.03.2001 р.), Грамотою Верховної Ради України (03.11.2008 р.), орденом «За заслуги» I ступеня (18.08.2009 р.), став лауреатом Премії Кабінету Міністрів України (11.05.2017 р.), нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (24.04.2018 р.), Почесною Грамотою Верховної Ради України (12.07.2019 р.).

Ю. І. Фещенко постійно проводить велику науково-організаційну і громадську роботу. Є головою Проблемної комісії Міністерства охорони здоров'я та Національної академії медичних наук України «Фтизіатрія і пульмонологія», членом Європейської та Міжнародної асоціації по боротьбі з туберкульозом та захворюваннями легень і Американської торакальної асоціації, головою спеціалізованої вченої ради Д 26.552.01 при Державній установі «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України».

Академік Юрій Іванович Фещенко є головним редактором «Українського пульмонологічного журналу», почесним редактором журналу «Інфузія & Хіміотерапія», а також членом редколегій журналів: «Астма та алергія», «Журнал Національної академії медичних наук України», «Медичні перспективи», «Лікарська справа. Врачебное дело», «Ринологія», «Український терапевтичний журнал», «Імунологія та алергологія: наука і практика», «Ліки України», «Державний формуляр лікарських засобів», «Інфекційні хвороби», «Клінічна фармація»,

«Експериментальна і клінічна медицина», «Чоловіче здоров'я, гендерна та психосоматична медицина», «Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія», «Український реферативний журнал «Джерело» Серія 4. Медицина. Медичні науки», «Наука і практика», а також медичної газети «Здоров'я України». Для лікарів всі ці видання — непересічні посібники.

Ювіляр організував проведення п'ятьох з'їздів фтизіатрів і пульмонологів України та I Національного конгресу пульмонологів України. Щорічно під його керівництвом проводяться науково-практичні конференції, симпозиуми, наради та школи з актуальних проблем фтизіатрії і пульмонології.

Завдяки наполегливій праці академіка Ю. І. Фещенко Державна установа «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України» нині відповідає найкращим світовим стандартам. В ній працює 672 співробітника, з них 17 докторів наук і понад 30 кандидатів наук, один академік і один член-кореспондент НАМН України.

Юрій Іванович персонально впровадив програму «Пульміс», яка використовує нові методи функціональної діагностики стану органів дихання. Ним започаткована програма «Життя без астми», розроблені новітні технології діагностики та лікування бронхіальної астми, які знаходять втілення в усій Україні.

Інститут має добре облаштовану клінічну базу на 505 ліжок. В поліклінічному відділенні щорічно отримують висококваліфіковану допомогу близько 19 тис. пацієнтів та близько 7 тис. хворих щорічно лікуються стаціонарно. З початку військової агресії стаціонарне лікування щорічно отримують близько 500 воїнів ЗСУ, понад 1000 військовослужбовців отримують консультативну допомогу в поліклініці.

В Інституті створена оптимальна система виявлення та лікування хворих на туберкульоз і неспецифічні захворювання легень. За останні роки в клініках Інституту збільшився відсоток найтяжчих хворих на мультирезистентний туберкульоз і туберкульоз у хворих, які неефективно лікувались в інших лікувальних закладах, та хворих, як на вперше виявлений, так і на хронічний туберкульоз з мульти-, полі- та розширеною резистентністю мікобактерій туберкульозу до антимікобактеріальних препаратів.

Також в Інституті постійно вдосконалюється висококваліфікована хірургічна допомога хворим на неспецифічні, онкологічні захворювання та туберкульоз легень. Заклад оснащений обладнанням для малоінвазивної та відеоендоскопічної хірургії, застосування якого стало підставою для розробки і впровадження в Інституті сучасних хірургічних технологій, що набуло особливого значення у лікуванні військових та цивільних осіб, постраждалих внаслідок бойових дій та перебування безпосередньо у зоні бойового ураження. Розширюються організаційні та клінічні засади надання хірургічної

допомоги. У Інституті сформований та функціонує єдиний у країні центр дитячої фтизіохірургії. З ініціативи Ю. І. Феценка розпочато навчання щодо організаційних та медичних аспектів на шляху до освоєння легеневої трансплантології.

Весь лікувально-діагностичний процес автоматизований завдяки впровадженню з 2014 року програмно-апаратного комплексу «Автоматизована медична інформаційна система» (ПАК АМІС) на базі спеціалізованого програмного забезпечення «EMSiMED».

В закладі також надається лікувальна допомога пацієнтам з тяжкими супутніми захворюваннями (цукровий діабет, виразкова хвороба, гіпертонічна хвороба тощо), а також тим особам, що мають погану переносність антимікобактеріальних препаратів.

У всіх цих досягненнях є першочергова заслуга академіка Ю. І. Феценка.

Він є висококваліфікованим лікарем і науковцем, прекрасним діагностом і лікарем, який добре розуміє хворого та постійно працює над удосконаленням своєї професійної майстерності. Юрій Іванович є скромною, дисциплінованою й працелюбною людиною, чуйним та уважним до співробітників керівником, проте вимогливим до себе й підлеглих, який уміє творчо застосовувати свої знання й навички. Його люблять та поважають співробітники Інституту.

Останні роки наукова тематика відділень Інституту базується на розробці високоефективних та економічних режимів антимікобактеріальної терапії хворих на туберкульоз легень з мультирезистентними мікобактеріями туберкульозу, питань лікування COVID-19 та його наслідків, розробки і впровадження заходів та засобів високоспеціалізованої медичної допомоги щодо наслідків бойових дій та перебування в умовах воєнного стану.

З жовтня 2008 року академік Ю. І. Феценко очолює кафедру фтизіатрії і пульмонології Національного університету охорони здоров'я ім. П. Л. Шупика, клінічною базою якої є Інститут. Ще у 2011 році за його участю підготовлений базовий підручник (керівництво) для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, інтернів і лікарів за фаховим спрямуванням «Пульмонологія та фтизіатрія» у 2-х томах, навчальний посібник «Актуальні питання фтизіатрії у практиці сімейного лікаря», за якими проводиться базовий навчальний процес, виданий цілий ряд монографій для лікарів з актуальних питань фтизіатрії та пульмонології. Ним також розроблені цільові програмні документи «Реорганізація, реструктуризація та реформування протитуберкульозної служби в Україні» (2015), «Стратегія реформування та розвитку фтизіатричної і пульмонологічної галузі й науки до 2022 року», ухвалена Вченою і Медичною радою ДУ «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського НАМН України» (протокол № 9 від 25 вересня 2018 року).



Зі співробітниками на кафедрі фтизіатрії і пульмонології (2024).

Юрієм Івановичем розроблені й апробовані методи медичної кібернетики в пульмонології та фтизіатрії. Також запропонована й успішно втілюється в практику клінічна класифікація неспецифічних захворювань легень (НЗЛ), адаптовані клінічні настанови, засновані на доказах «Бронхіальна астма», «Хронічне обструктивне захворювання легень», «Негоспітальна пневмонія у дорослих осіб», які затверджені рішенням Президії Національної академії медичних наук України в 2019–2020 рр. та оновлювалися в подальшому.

В інституті закладені основи фтизіогеріатрії.

Розроблена програма протитуберкульозних заходів в Україні на період економічної кризи.

Проводяться дослідження щодо епідеміології, профілактики, діагностики і лікування НЗЛ, у тому числі в умовах несприятливої екологічної обстановки. Розроблені та апробовані методи медичної кібернетики в пульмонології та фтизіатрії, створені математичні моделі патогенезу, діагностики і лікування НЗЛ. Розробляється програма прогнозування епідеміологічних показників з туберкульозу в Україні.

Розроблені і вдосконалені різні варіанти колапсхірургічних втручань, резекції легень, хірургічних втручань з безпосереднім впливом на основний патологічний процес в легенях. Розроблені нові види первинних і повторних хірургічних втручань при туберкульозі, НЗЛ, емпіємі плеври; а також методи профілактики і лікування післяопераційних ускладнень, зокрема інфекційних і тромбоемболічних. Розроблено технологію лікування осіб з бронхоплевральними та бронхоплевроторакальними ускладненнями, в тому числі у військовослужбовців ЗСУ та цивільних осіб, постраждалих внаслідок бойових дій та перебування в умовах військового стану.

Вивчені патофізіологічні механізми дихання і кровообігу, біохімічні та імунологічні порушення при легеневій патології та методи їх корекції. Розроблені апаратні засоби для фтизіопульмонології, торакальної хірургії.

Розроблений новий метод ранньої скринінгової діагностики онкологічних захворювань, вивчаються механіз-

ми онкогенезу, впливу на органи дихання іонізуючого опромінення.

З 1991 р. в Інституті вивчається спадкова схильність до туберкульозу, значення генетичних факторів розвитку порушень гомеостазу і різних видів метаболізму, біотрансформації лікарських речовин в організмі.

За розробку оригінальних пропозицій за профілем діяльності інституту шести співробітникам було присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки, одному — Заслуженого раціоналізатора України, 15 співробітників нагороджені дипломами, медалями або стали лауреатами різних виставок.

З 1993 року Інститут видає «Український пульмонологічний журнал», «Український хіміотерапевтичний журнал» (з 2018 р. — «Інфузія & Хіміотерапія»), а з 2002 року — журнал «Астма та алергія» — спеціалізований науково-практичний журнал, що є одним з найвідоміших спеціалізованих видань на цю тему в Україні і публікує наукові статті з респіраторної медицини та алергології. Мета видання: інформування алергологів, пульмонологів, імунологів, терапевтів і педіатрів про новітні досягнення в діагностиці, лікуванні, профілактиці алергічних захворювань, бронхіальної астми, ХОЗЛ, їх поєднання з синдромом обструктивного апное-гіпнопає уві сні. Журнал публікує огляди провідних українських і закордонних лідерів думок в області алергодіагностики, диференціальної діагностики, фармакологічної терапії алергічних захворювань, алергенспецифічної імунотерапії. Крім того, журнал публікує корисну інформацію з проблем алергології та пульмонології з українських і міжнародних конгресів (ERS, EAACI, Asthma-Congress і ін.).

Ім'я академіка Ю. І. Феценка, як одного із провідних учених у галузі фтизіатрії, пульмонології та організації фтизіопульмонологічної служби, добре відоме в Україні та за її межами. Його наукові розробки є вагомим внеском у фундаментальну та прикладну фтизіопульмологію. Академік Ю. І. Феценко створив в Україні власну перспективну школу фтизіатрів і пульмонологів, яка успішно розробляє актуальні проблеми респіраторної медицини. Значну увагу наукова школа приділяє дослідженням якості життя хворих на бронхіальну астму, НЗЛ, саркоїдоз та інші інтерстиційні захворювання легень, розробці нової технології її відновлювальної корекції.



Засідання кафедри фтизіатрії і пульмонології (2018).

Колектив Державної установи «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України», яку очолює академік Ю. І. Феценко, в сучасних складних умовах врятував тисячі і тисячі життів хворих на туберкульоз, онкологічну патологію та неспецифічні запальні захворювання легень.

Завдяки Юрію Івановичу Інститут зазнав значних перетворень. Всі будівлі зазнали капітального ремонту, утеплені, замінені вікна на євро-профіль. Змінений внутрішній інтер'єр приміщень для хворих, у палатах передбачені душові та туалети. Збільшений ліжковий фонд. Завершене будівництво дитячого корпусу. Капітально відремонтовані харчоблок, котельня, побудовані нова пральня та Свято-Троїцький храм. Інститут практично поновив все своє лікувально-діагностичне обладнання і придбав сучасну медичну техніку. В Інституті наявні магніторезонансний і мультискановий комп'ютерний томограф, сучасне відеоендоскопічне обладнання, різні лабораторні автоматичні аналізатори тощо.

Академік Ю. І. Феценко відзначає свій славний ювілей у розквіті сил. Він великий життєлюб, сповнений великого творчого натхнення і грандіозних задумів. Вітаємо дорогого Юрія Івановича з цим знаменним ювілеєм. Зичимо йому козацького здоров'я, добра і наснаги, сімейного благополуччя і успіхів в його великій і благородній справі. Хай щастить Вам!

*Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського НАМН України
Правління Асоціації спеціалістів з проблем бронхіальної астми й алергії України
Правління Асоціації фтизіатрів і пульмонологів України
Колектив кафедри фтизіатрії і пульмонології
Національного університету охорони здоров'я ім. П. Л. Шупика
Редакційна колегія журналу «Астма та алергія»*